

Redaktionellt

Detta nummer av *Utbildning & Demokrati* knyter an till ett intresse för kulturstudier och kretsar kring ett specifikt sätt att bedriva kulturstudier med fokus på högskole- och universitetsvärldens verksamheter, nämligen att fokusera gränser och ”gränsarbete”. Det är en central fråga hur högskole- och universitetsvärldens verksamheter skapar gränser och överskrider gränser för att utveckla, effektivisera, skydda och separera verksamheter och grupper av människor och deras intressen. Det finns en vilja att såväl sätta gränser som att upplösa gränser mellan ämnen, discipliner, verksamheter och människor. Just gränser och ”gränsarbete” spelar en betydande roll i kulturstudier, som möjligen sätter sin nit till att just överskrida gränser. I centrum för detta temanummer står alltså, vad temaredaktörerna Per Anders Forstorp och Jörgen Nissen uppfattar som, samtidens upptagenhet vid gränser: att upplösa gränser, överskrida gränser och sätta nya gränser. Hur relationen mellan kvantitet och kvalitet, elit och massa, nation och region, lokalt och globalt tar form, ser ut och har sett ut markerar hur gränser förflyttas, upplöses och dras på nytt med nya särskiljanden och därmed hur högskolornas och universitetens verksamheter är ett aktuellt politiskt fenomen.

Under de senaste decennierna har frågor om kultur sysselsatt en allt bredare krets av akademier. Det gäller forskning inom pedagogik, sociologi, antropologi, etnologi, litteraturvetenskap och historia; det gäller politisk teori och filosofi och så vidare. Även om det alltid funnits en kulturhistorisk och kulturteoretisk tradition att gå tillbaka till i flera av dessa discipliner så har den samtida kulturella och politiska konjunkturen givit viktiga impulser till viljan att resa frågor om kultur och individ, kultur och samhälle, kultur och politik, samt att koppla ihop frågor om kulturens politik, vardagens politik och statlig politik.

Sedan 1960-talet har den brittiska *cultural studies*-traditionen varit en tongivande kulturteoretisk inriktning. Bland förgrundsgestalterna återfanns bland andra kulturteoretikern Raymond Williams, historikern E P Thompson och, än idag, ideologikritikern Stuart Hall. Med den ”nya vänstern” som politisk kontext kom de att forma en forskningsstradition som intresserade sig för hur människor upplever sina

liv, konstruerar betydelser, agerar i och förändrar sin omgivning. Denna forskningstradition etablerades under 1970-talet bland annat vid det omtalade *Center for Contemporary Cultural Studies* i Birmingham. Under 1990-talet kom *cultural studies* att bli något av en akademisk succé. Vid universiteten i framförallt USA, Storbritannien och Australien inrättades forskningscentra och kurser i *cultural studies* utvecklades till institutioner. Även i Sverige har *cultural studies* fått en institutionaliserad plats vid högskolor och universitet. Flera tidskrifter publicerade vid denna tid bidrag som rörde kulturstudier och det gavs ut en rad översiktsverk som försökte ge en systematiserad bild av *cultural studies* som vetenskapligt fält, dess historiska formation och teoretiska arv – ett fält som just undvikit en strängare systematisering. I den svenska debatten fanns inte minst en ambivalens i hur man skulle benämna detta nya ansedda forskningsfält, som *kulturstudier* eller som *cultural studies*. Båda beteckningarna är lika vanliga.

Williams har spårat rötterna till *cultural studies* i den första vuxenutbildningsrörelsen, till relationen mellan själva projektet och formationen av detsamma, och visar på så sätt att *cultural studies* inte har något enkelt ursprung och att det redan från början fanns i många personers handlingar. Man skulle kunna säga att det är en slags diskursiv formation i Michel Foucaults mening. Frågor om klass, kön, etnicitet, ideologi, generation och olika former av kulturella praktiker har från en tid till annan haft en framträdande position i *cultural studies*. Det har funnits ett stort intresse för sociala och kulturella rörelser, inte bara samtida rörelser utan också tidigare, historiska sociala rörelser.

Intresset för att överskrida gränser är ingen ny företeelse. Tema-studier inrättades i den svenska högskolevärlden för snart 30 år sedan. För ganska precis tio år sedan uppmanade *Gulbenkian-kommittén* akademierna att öppna samhällsvetenskaperna. Samhällsvetenskaperna borde omstruktureras för att bättre passa 1990-talets utmaningar, hette det då. Det var tvärvetenskap man förordade: att sammanföra forskare från flera discipliner, integrera forskningsprogram över traditionella gränslinjer, att knyta universitetslärare till fler än en institution – det handlade om att bryta gamla disciplinära mönster till förmån för ett vidgat och mer nyanserat förhållningssätt till världen och människors liv. *Gulbenkian-kommitténs* rapport rönt stor uppmärksamhet inte minst i och med att den ifrågasatte samhällsvetenskapernas intellektuella arbetsdelning som man menade ledde till att viktiga delar av människors liv uteslöts i frågeställningar och teori-bildningar. Möjligen kan detta temanummer bidra till en diskussion om förutsättningarna för att analysera samhällsvetenskapernas, utbildningsvetenskap inkluderat, kunskapsbildning i relation till andra

kulturproducerande praktiker. Vi skall samtidigt påminna oss den fråga som Hall ställde i början av 1990-talet inför den explosionsartade utvecklingen och institutionaliseringen som *cultural studies* genomgått sedan slutet av 1980-talet. I en reflektion över fältets utveckling och snabba utbredning pekade Hall på en central problematik för det nyvunna akademiska etablissemang som *cultural studies* skaffat sig: Vad händer med ett område som definieras som ett politiskt projekt, när det försöker utveckla sig till en sammanhängande teoretisk intervention? Vad händer när ett akademiskt och teoretiskt projekt som försöker belysa gränsöverskridanden i höskolevärlden och spela en roll i den värld, de institutioner, den ingår i? Medan Hall såg en fara i den snabba utvecklingen av kritisk teori och *cultural studies* i akademien, kan vi fråga vad det innebär att bedriva ett akademiskt teoretiskt projekt om den värld som man samtidigt är en del av? Vilket slags gränsarbete innebär det?

Ett skäl till att publicera temat *Grändragningar och gränsöverskridanden i höskolevärlden* är att frågan hur villkoren för samtidens upptagenhet vid gränser och gränsöverskridanden yttrar sig är viktig då den knyter an högskolornas och universitetens verksamheter till demokrati – lokalt och regionalt, nationellt och internationellt och grupper av människor.

Avslutningsvis vill vi på redaktionen hälsa Ann Quennerstedt från Pedagogiska institutionen, Örebro universitet välkommen som ny redaktionsmedlem samt Eva Hjärne från Göteborgs universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik, Enheten för lärande och undervisning som ny medlem i redaktionsrådet. Vi vill också passa på att påminna om att vi gärna tar emot artikelbidrag – se författarvägledning längst bak för närmare instruktioner.

Redaktionen

